

УДК 316.614.5:654.19-053.6 (045)
DOI: 10.15587/2519-4984.2017.112992

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

© Я. В. Шугайло

У статті досліджується питання впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування педагогічної моделі подолання негативного впливу мас-медіа. В роботі визначено соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ визначено основні принципи програми формування критичного ставлення підлітків до мас-медіа та описано основні компоненти програми (цілепокладальний, організаційний, змістовий, технологічний)

Ключові слова: засоби масової інформації, соціалізація, підлітки, критичне ставлення, педагогічна модель, компоненти

1. Вступ

Становлення та бурхливий розвиток інформаційного етапу розвитку людської цивілізації, розвиток існуючих та поява нових засобів масової інформації, прискорюють та роблять більш інтенсивним процес глобалізації, додають до сукупності засобів впливу соціуму на людину елементи інших культур, інших життєвих цінностей та орієнтирів. Це, в свою чергу, викликає трансформацію національних духовних та культурних цінностей, морально-етичних ідеалів сучасних дітей та підлітків. Науковці звертають увагу на те, що в системі виховних інститутів неухильно зростає вплив засобів масової інформації, які розширюють світосприйняття підростаючого покоління, виступають для нього самостійним джерелом інформації.

Проблема впливу сучасних ЗМІ на свідомість особистості підлітка набуває особливого значення. До негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків віднесено: формування залежності від певного виду ЗМІ (особливу увагу звернемо на мережу Інтернет); формування стереотипів; наслідки впливу сцен насильства у ЗМІ; наслідки впливу реклами; наслідки впливу відверто сексуальних сцен у ЗМІ.

Визначені негативні наслідки приводять до порушення пізнавальної функції, звуження кола пізнавальних інтересів підлітків, порушення соціальних контактів, відволікання їх від реального життя, навчання, природних дитячих інтересів та обов'язків, виникнення залежної поведінки у разі надмірного залучення інформації, формування викривлених світоглядних цінностей та настанов, наслідуванню агресивної, асоціальної поведінки, деформації морально-етичних норм.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження щодо подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків.

Вважаємо, що наслідки впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків мають негативний характер лише у тих підлітків, ставлення яких до мас-медіа є некритичним. Якщо ж підлітки ставляться до ЗМІ усвідомлено, то наслідки впливу ЗМІ на їх соціалізацію є пере-

важно позитивними. Критичне ставлення до ЗМІ розглядаємо як активну, вибіркову позицію особистості, що передбачає наявність умінь аналізувати повідомлення ЗМІ, чітко визначати власне відношення стосовно повідомлень ЗМІ та зумовлює вольову регуляцію взаємодії із засобами масової інформації.

Вирішення проблеми подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків вимагає розробки моделі, яка підвищить ефективність даного процесу, приведе його у відповідність з вимогами сьогодення. Підставою для розробки такої моделі стала потреба в оптимізації взаємозв'язку складових соціалізації підлітків з безпосереднім впливом засобів масової інформації та визначенні рівнів сформованого ставлення підлітків до впливу мас-медіа і внесенні відповідних змін у їхню соціалізацію.

2. Літературний огляд

Роль ЗМІ у соціалізації дітей та підлітків, наслідки їх впливу розглянуто у наукових працях вітчизняних вчених. На особливу увагу заслуговують сучасні дослідження, присвячені наступним проблемам впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків:

- особливості змін у структурі особистості внаслідок виникнення Інтернет-адикції [1];
- соціалізація дітей у агресивному медіасередовищі і її наслідки [2];
- психологічні чинники впливу ЗМІ на соціалізацію сучасної молоді [3];
- особливості впливу сучасних ЗМІ на соціалізацію підлітків як особливої маргінальної групи населення [4].

Таким чином, актуальність проблеми подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію, її недостатня розробленість у сучасній педагогічній теорії і практиці зумовили вибір теми статті «Особливості впровадження педагогічної моделі подолання негативного впливу ЗМІ на процес соціалізації підлітків».

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічну модель подолання негативного впливу

ву засобів масової інформації на процес соціалізації підлітків та розкрити особливості її впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. Обґрунтувати соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків;

2. Визначити мету, завдання, принципи програми формування критичного ставлення до масмедіа підлітків;

3. Описати основні компоненти програми формування критичного ставлення до засобів масової інформації (цілепокладальний, організаційний, змістовий, технологічний).

4. Аналіз педагогічної моделі подолання негативного впливу засобів масової інформації на процес соціалізації підлітків

Побудова моделі подолання негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків здійснювалась з дотриманням основних принципів системного та особистісно-орієнтованого підходів. За розробленою моделлю передбачається урахування особливостей впливу на організацію подолання негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків таких загальнодидактичних принципів як систематичності й доступності, а також дотримання специфічних принципів – гуманізму, партнерства, добровільності. Визначальними структурними елементами розробленої моделі є соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків і програма формування у підлітків критичного ставлення до ЗМІ (рис. 1).

Рис. 1. Педагогічна модель подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків

Базуючись на результатах теоретичного аналізу, соціально-педагогічні умови подолання негатив-

ного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків розглядаємо як комплекс взаємопов'язаних і цілеспрямовано

організованих обставин і чинників, що створюють соціальне середовище, яке мінімізує негативний вплив ЗМІ на особистість підлітків і сприяє удосконаленню процесу їхньої соціалізації.

Проведений аналіз соціально-педагогічних, педагогічних, психологічних джерел з проблеми впливу ЗМІ на особистість, а також результати експериментального дослідження дозволили нам виокремити такі соціально-педагогічні умови: інформування підлітків, їх батьків, вчителів щодо негативних наслідків впливу ЗМІ; формування критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації; актуалізація в системі цінностей підлітків загальнолюдських цінностей і сприяння розвитку комунікативних умінь і навичок підлітків.

Пропонована модель задає загальну конструкцію процесу, визначає його необхідні елементи, які за відповідних соціально-педагогічних умов гарантують достатньо високий рівень ефективності при подальшому її відтворенні і є підґрунтям створення програми подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.

Здійснений теоретичний аналіз існуючих моделей в соціальній педагогіці дав змогу виявити структурні блоки розробленої нами моделі. Визначальними структурними елементами розробленої моделі є соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків і програма формування у підлітків критичного ставлення до ЗМІ. Критичне ставлення може має прояв у вигляді знань (інтелектуальний критерій), у наданні оцінок матеріалам ЗМІ згідно із власною системою цінностей (оцінно-ціннісний критерій), у практичній діяльності, яка пов'язана із ЗМІ (практично-діяльнісний критерій). Наголосимо, що за цими критеріями було обґрунтовано рівні сформованості у підлітків критичного ставлення до ЗМІ

Виокремлені соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків впроваджувалися за допомогою реалізації програми формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ, що передбачала застосування різноманітних технологій, форм і методів роботи. Результати вивчення зарубіжних та вітчизняних практик реалізації програм соціалізації різних категорій підлітків та констатувального етапу експерименту стали підґрунтям для розроблення змісту програми формування у підлітків критичного ставлення до ЗМІ. Створюючи програму, ми врахували світовий досвід соціалізації підростаючого покоління.

Розроблена нами програма формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ містить мету, завдання, принципи і компоненти процесу формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ. Так, мета програми полягає у зменшенні негативних наслідків впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків шляхом формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ. Завдання – впровадити у практику соціально-педагогічної роботи з підлітками форми і методи формування у них критичного ставлення до ЗМІ.

З позиції гуманістичної педагогіки, ми вважаємо за необхідне, формувати критичне ставлення підлітків до ЗМІ на основі реалізації таких принципів

як партнерство, гуманізм, добровільність, систематичність, доступність. У контексті дослідження принцип розглядається нами як керівна ідея, нормативна вимога до організації і проведення процесу навчання.

Схарактеризуємо визначені принципи. Так принцип добровільності передбачає вільний вибір підлітками своєї участі у навчанні. Рушійною силою навчання має виступати власний мотив, що означає зацікавленість підлітка у навчальній діяльності, яка сприятиме розумінню підлітком важливості, потрібності отримання нових знань з проблеми впливу ЗМІ, формування нових навичок в аналізі повідомлень ЗМІ та власної ролі у цьому процесі. Принцип партнерства полягає у реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу до навчання, підлітки виступають і у ролі тих, хто навчається, і у ролі вчителів, вони поширюють власні знання, досвід іншим учасникам, дорослим, фахівцям тощо. Принцип гуманізму передбачає визнання цінності іншої людини, її досвіду, думок, поглядів. Принцип систематичності обумовлює послідовне, зумовлене завданнями і віковими можливостями учнів навчання, його планомірний порядок, при якому кожен етап спільної діяльності педагога та підлітків ґрунтується на попередніх етапах і відкриває шлях до подальшого просування вперед. Принцип доступності навчання вимагає врахування особливостей розвитку учнів, аналізу матеріалу з точки зору їх можливостей і такої організації навчання, щоб вони не відчували інтелектуальних, моральних, фізичних перевантажень.

У зв'язку з вищезазначеними принципами процес формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ розуміємо як структуровану і впорядковану діяльність, яка містить декілька обов'язкових компонентів: цілепокладальний, змістовий, технологічний і організаційний.

У цілепокладальному компоненті нашої програми ми передбачали декілька важливих елементів:

– по-перше, визначення потреб підлітків у формуванні критичного ставлення до ЗМІ (з цією метою було проведено констатувальний етап експерименту, який довів необхідність реалізації програми з формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ);

– по-друге, визначення мети і завдань, які можуть варіюватися, наприклад, в залежності від характеристик цільової групи.

Організаційний компонент передбачає дотримання принципів групової роботи, наявність більш-менш постійної групи підлітків (переважно 15–20 осіб), що періодично збираються на зустрічі чи працюють безперервно протягом двох-шести днів (марафон), проведення не менше 14 занять (в умовах загальноосвітньої школи), наявність просторової організації приміщень тощо.

Змістовий компонент присвячений відбору матеріалу і розробці змістовно-методичного забезпечення впровадження соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків і реалізації програми формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ. За результатами досліджень [5, 6] змістовно-методичне забезпечення впровадження соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлі-

тків і реалізації програми формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ визначено як сукупність напрямків діяльності, технологій, форм та методів, системно організоване впровадження яких сприятиме позитивній динаміці рівнів сформованості критичного ставлення підлітків до ЗМІ за інтелектуальним, оціно-ціннісним та практично-діяльнісним критеріями.

У ході відбору цього забезпечення діяльності соціального педагога нами встановлено, що найбільш доцільнішими технологіями в роботі з підлітками є інтерактивні технології і такі форми, як лекції, тренінгові заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання, творчі проекти.

Технологічний компонент характеризує послідовність практичної діяльності соціального педагога з упровадження соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків і формування у них критичного ставлення до ЗМІ. З нашої точки зору, для роботи з підлітками слід використовувати поєднання таких технологій, методів і форм роботи, як: просвітницький тренінг, дискусії, «мозкові атаки», рольові ігри проблемної спрямованості, міні-лекції, рухливі вправи, презентації, метод самопереконання, а також наявність наочних засобів навчання – фліпчарту, ілюстрацій, фотографій тощо.

Обираючи форми та методи змістовно-методичного забезпечення роботи з підлітками, ми спирались на: теоретико-методичний аналіз соціально-педагогічних умов подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків; аналіз сучасних українських та зарубіжних технологій соціалізації підлітків; результати констатувального етапу експерименту.

Змістове наповнення програми формування критичного ставлення до ЗМІ для підлітків було здійснено з урахуванням напрацювань зарубіжних і вітчизняних педагогів і психологів, методичних матеріалів Академії Української Преси [7, 8].

При проведенні усіх видів превентивної роботи з підлітками, в тому числі й при формуванні критичного ставлення до ЗМІ, рольові ігри можуть широко застосовуватися у навчально-виховній практиці загальноосвітнього закладу. Наприклад, нами застосовувалася така рольова гра, як «Рекламний агент-споживач», що дозволяла підлітку як самому створювати привабливі рекламні повідомлення у ролі «рекламного агента», так і відпрацювати навички аналізу рекламних повідомлень у ролі «споживача». Дуже важливо щоб кожен підліток виконав обидві ролі. Дана гра заснована на реальному підґрунті, адже підліткам кожного дня доводиться спостерігати велику кількість рекламних повідомлень, і необхідно сформувати вміння надавати їх критичному аналізу. Перебування у ролі «рекламного агента» дозволяє актуалізувати знання підлітка щодо найпоширеніших маніпулятивних технологій, які застосовуються у рекламі, а деякі з них він використовує сам. У грі «Випуск новин» учасники розподіляли ролі редактора, кореспондентів, що готують випуск новин та аудиторії, яка його переглядала і оцінювала.

Ще одним методом, який використовувався при роботі з підлітками, була групова дискусія. Групова дискусія – це спільне обговорення будь-якого

суперечливого питання, що дозволяє прояснити (або змінити) думки, позиції, установки учасників у процесі безпосереднього спілкування. Дискусія вважається ефективним способом переконання, так як її учасники самі приходять до певних висновків. Частіше всього групова дискусія використовується з метою надання учасникам можливості побачити проблему з різних боків.

І. Вачков дискусії класифікує за такими ознаками:

1) за рівнем організації виокремлюють структуровану та неструктуровану дискусії;

2) за змістом: тематичні (присвячені певній темі, проблемі), біографічні (що спираються на попередній досвід учасників дискусії); інтеракційні–(матеріалом для яких є структура та зміст взаємовідносин учасників) [9].

Дискусія має велику навчальну та виховну цінність, вона допомагає формуванню самостійного мислення, навчає учнів аргументувати, доводити, обґрунтовувати власну точку зору, сприяє більш глибокому розумінню проблеми, а також вчить поважати думку інших. Проте ефективною для розв'язання тієї чи іншої проблемної ситуації може вважатися лише та дискусія, що:

1) дозволяє зрозуміти причину виникнення означеної ситуації і правильно її інтерпретувати, зрозуміти у контексті соціального, психологічного, культурного фону;

2) спирається на знання конкретних фактів, дефіцит яких ускладнює розуміння ситуації;

3) враховує різні точки зору на можливості виходу з ситуації, яка склалася, об'єктивно їх аналізує, виокремлюючи все те раціональне, що дозволить прийняти правильне рішення;

4) там де це можливо, спирається на знання законів, існуючих теорій цієї та суміжної областей, тобто інтеграцію знань;

5) спирається на доказову, переконливу аргументацію, із повагою ставлячись до різних точок зору.

У рамках реалізації програми формування критичного ставлення до ЗМІ, нами були проведені такі структуровані дискусії «Спілкування реальне чи віртуальне?», «Образи чоловіків та жінок у ЗМІ: реальність або вигадка», «Стандарти краси у ЗМІ: слідувати чи ні?», які дозволили підліткам актуалізувати наявні та здобути нові знання щодо впливу ЗМІ на особистість, розглянути різні точки зору на дану проблему, навчитись аргументовано доводити власні погляди тощо. Участь у дискусії – це складний інтелектуальний процес, що дозволив підліткам, поперше, застосувати на практиці цілий спектр умінь критичного мислення, а, по-друге, розвивати комунікативні вміння та навички.

У ході роботи з підлітками також використовувалися міні-лекції, що відрізняються від звичайних (повноформатних) лекцій значно меншою тривалістю і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до групи підлітків одночасно. На нашу думку, міні-лекції є оптимальним методом роботи з такою віковою групою, як підлітки (враховуючи особливості пізнавальних психічних процесів на даному віковому етапі). Серед застосованих міні-лекцій: «ЗМІ»,

«Стереотипи», «Наслідки впливу сцен насильства», «Законодавство щодо реклами», «Правила безпеки при роботі з мережею Інтернет» тощо. Між міні-лекціями ми застосовували й інші форми та методи навчання: вправи на перевірку засвоєння матеріалу, рухавки, роботу у складі малих груп. Також ми використовували колективні презентації – ця форма передбачає представлення матеріалу аудиторії однією або кількома особами, що окрім навчального впливу, сприяє розвитку комунікативних навичок підлітків.

Ще одним методом роботи із підлітками був «мозковий штурм» («мозкова атака»), який застосовується для пошуку нових ідей та генералізації отриманої інформації. Зауважимо, що даний метод впроваджують як при роботі з великою кількістю учнів (класом), так і для обговорення в міні-групах. Метою «мозкового штурму» є сформулювати якомога більше ідей на задану тему, зазвичай він проводився у два етапи, на першому формувалися ідеї (ї фіксувалися ведучим), на другому – ідеї обговорювалися учасниками, надавалася оцінка запропонованим судженням. Спочатку автор ідеї аргументував власне висловлювання, інші учні або погоджувалися, або висували контраргументи. Це стимулює критичне мислення підлітків. Нами застосовувався цей метод під час актуалізації наявних знань підлітків з проблеми впливу ЗМІ на особистість та під час проведення дискусій.

З метою навчання протидії маніпулятивному впливу реклами, а також для формування культури споживання підлітки заповнювали власні «Щоденники покупок». Бланк містив графі: «Що я купив» (перелічити), «Чому я це купив» за три періоди: місяць, тиждень, один день. Підлітки вказували мотиви купівлі – тому що це було потрібно або тому що хотілось цей товар придбати, або я не пам'ятаю чому, що допомагало виявити домінуючий мотив. Для речей, що були придбані тиждень, місяць тому ставилися додаткові питання (чи є дана річ все ще бажаною? Якщо б цей товар не придбали – чи був би він необхідним зараз?).

Також у роботі із підлітками з формування критичного ставлення до ЗМІ, нами застосовувалися вправи, спрямовані на самопереконання, наприклад, такі як вправа «Попередження». Методичною основою створення цієї вправи є дослідження [10], згідно з яким, змінюється ставлення до ЗМІ і установки щодо мас-медіа, у тих дітей, які «попереджали» інших про небезпеку впливу ЗМІ. Під час впровадження програми формування критичного ставлення до ЗМІ, підлітки писали твори на теми «Чому телепередачі не схожі на реальне життя?», «Чому шкідливо занадто довго дивитися телебачення?», «Чому небезпечно наслідувати телевізійне насильство?» для того, щоб «попередити» учнів молодших класів.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Результати експериментальної роботи довели, що реалізація сукупності соціально-педагогічних умов забезпечила позитивну динаміку рівнів сформованості критичного ставлення підлітків до ЗМІ як чинника подолання негативних наслідків впливу ЗМВ на їхню соціалізацію.

Результати проведеного дослідження довели, що подолати негативний вплив засобів масової інформації на соціалізацію підлітків можливо при умовах:

1) інформування підлітків, їх батьків, вчителів щодо негативних наслідків впливу ЗМІ; формування критичного ставлення підлітків до ЗМІ; актуалізації у системі цінностей підлітків загальнолюдських цінностей і розвиток комунікативних навичок підлітків;

2) дотримуючись принципів гуманізму, партнерства, доступності, добровільності, систематичності;

3) впровадження програми формування критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації;

4) використання таких форм і методів роботи з підлітками як просвітницький тренінг, дискусії, рольові ігри проблемної спрямованості, «мозковий штурм», міні-лекції, вправи спрямовані на самопереконання тощо.

6. Висновки

1. На основі аналізу психолого-педагогічних джерел було теоретично обґрунтовано педагогічну модель подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків. Розкрито значення критичного ставлення підлітків до ЗМІ як передумови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків.

2. Запропоновано визначення поняття «критичне ставлення до ЗМІ» – активна, вибіркова позиція особистості, що передбачає наявність умінь аналізувати повідомлення ЗМІ, чітко визначати власне відношення стосовно повідомлень ЗМІ та зумовлює вольову регуляцію взаємодії із засобами масової інформації.

3. Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків визначено такі: інформування підлітків, їх батьків, вчителів щодо негативних наслідків впливу ЗМІ; формування критичного ставлення підлітків до засобів масової інформації; актуалізація в системі цінностей підлітків загальнолюдських цінностей і сприяння розвитку комунікативних умінь і навичок підлітків.

4. Описано основні компоненти педагогічної моделі: соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу ЗМІ на соціалізацію, програма формування критичного ставлення до ЗМІ, її мета, завдання, принципи, результат.

Література

1. Акимов, С. К. Психологические особенности интернет-аддиктивных изменений в структуре личности [Текст]: дис. ... канд. психол. наук / С. К. Акимов. – Х., 2014. – 189с.
2. Петрунько, О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі [Текст]: монографія / О. В. Петрунько. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. – 480 с.
3. Король, Л. М. Психологічні чинники впливу ЗМІ на формування особистості сучасної молоді [Текст] / Л. М. Король, С. М. Максимець // Наука і освіта. – 2014. – № 5. – С. 157–161.
4. Лещук, Г. Вплив засобів масової інформації на процес соціалізації підлітків [Текст] / Г. Лещук // Молодь і ринок. – 2014. – № 3 (110). – С. 76–80.

5. Волківська, Д. А. Розвиток лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі [Текст]: дис. ... канд. пед. наук / Д. А. Волківська. – К., 2016. – 455 с.
6. Сергеева, К. М. Профілактика агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / К. М. Сергеева; Київський університет ім. Б. Грінченка. – К., 2016. – 20 с.
7. Не потони в інформаційному дощі. Навчання медіаграмотності громадян [Електронний ресурс]: пос. – Академія української преси, 2016. – Режим доступу: <http://www.aup.com.ua/posibnik-dlya-treneriv-ne-potoni-v-infor/>
8. Бакка, Т. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства [Текст]: пос. / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенко, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз; ред. В. Іванов, О. Волошенко. – К.: ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.
9. Вачков, И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники [Текст]: уч. пос. / И. В. Вачков. – М.: Ось-89, 2001. – 224 с.
10. Huesmann, L. R. Longitudinal Relations Between Children's Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977–1992 [Text] / L. R. Huesmann, J. Moise-Titus, C.-L. Podolski, L. D. Eron // *Developmental Psychology*. – 2003. – Vol. 39, Issue 2. – P. 201–221. – Available at: <http://www.apa.org/pubs/journals/releases/dev-392201.pdf> doi: 10.1037/0012-1649.39.2.201

Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Барановська Л. В.

Дата надходження рукопису 10.08.2017

Шугайло Яна Володимирівна, кафедра педагогіки та психології професійної освіти, Національний авіаційний університет, пр. Космонавта Комарова, 1, м. Київ, Україна, 03058
E-mail: yanashugaylo@gmail.com

УДК 378.015.31.041:37.011.3-052

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.113383

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

© Ю. А. Белікова

Стаття присвячена розкриттям особливостей педагогічного експерименту щодо реалізації проекту стимулювання професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання засобами самоосвіти і самовиховання. Розроблена система дозволяє активізувати професійний саморозвиток майбутнього майстра виробничого навчання засобами самоосвіти і самовиховання. Розвиток рівня професійної самоосвіти і самовиховання впливає на рівень професійного саморозвитку

Ключові слова: професійні саморозвиток, самоосвіта, самовиховання, педагогічний експеримент, виробниче навчання, освітнє середовище

1. Вступ

Професійний саморозвиток майстра виробничого навчання – це неперервний процес незворотної позитивної зміни якісних станів його сфер особистості як особливої системи (духовно-моральної, потребнісно-мотиваційної, когнітивної), результат усвідомлення потреби у самоосвіті і самовихованні, як засобах оволодіння цінностями змісту інженерно-педагогічної освіти, набуття студентами таких новоутворень, як нові мотиви, цілі і інтереси фахового становлення і удосконалення упродовж життя; нові професійно-важливі знання, способи діяльності, новий досвід соціальної комунікації, професійної творчості і самотворчості, що забезпечують якісний рух до соціального й особистісно значущого реального, цілісного образу «Я». Проведення педагогічного експерименту є єдиним засобом перевірки ефективності запропонованої нами науково-методичної концепції стимулювання професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання.

2. Літературний огляд

Проблема саморозвитку особистості на різних історичних етапах розвитку суспільства була об'єктом осмислення різних філософських та педагогічних шкіл. У них відображалися практики саморозвитку, досвід роботи над собою видатних людей, представників різних історичних епох, обґрунтовувались індивідуальна і соціальна значущість самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення тощо. В науці існує ґрунтовна теоретична база для задоволення зазначених потреб практики і соціального запиту на фахівця. Йдеться насамперед про розробку теорії особистісно орієнтованого навчання і виховання [1]. Професійний саморозвиток майбутніх педагогів, згідно з акмеологічними позиціями [2] є процесом формування особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення і професійного самовдосконалення особистості. Важливою є думка [3] стосовно створення у про-